

USA vyprovokovaly ruskou invazi do Afghánistánu v roce 1979: Paralely k válce na Ukrajině?

 infokurýr.cz/n/2024/09/24/usa-vyprovokovaly-ruskou-invazi-do-afghanistanu-v-roce-1979-paralely-k-valce-na-ukrajine

kurýr

24. září 2024

Invaze do Afghánistánu v prosinci 1979 byla zlomovým bodem, který definitivně ukončil „uvolnění“ mezi globálními supervelmocemi USA a SSSR a zahájil novou a intenzivnější fázi napětí. Invaze byla jasným porušením mezinárodního práva a byla široce odsouzena. Tehdy to vypadalo, jako by sovětská invaze byla zcela nevyprovokovaná, a to ani samotnými Afghánci, ani Spojenými státy.

Za téměř půl století, které uplynulo od invaze, se objevilo mnoho nových informací, které zpochybňují vlídný obraz americké vlády jako přihlížejícího k afghánské katastrofě a naznačují, že američtí představitelé záměrně vyprovokovali invazi, kterou někteří američtí představitelé aktivně vítali. Je po invazi.

Opětovné prozkoumání afghánského případu z roku 1979 se dnes jeví jako obzvláště relevantní, vzhledem k zjevným paralelám s ruskou invazí na Ukrajinu v roce 2022. Ve skutečnosti bývalá ministryně zahraničí Hillary Clintonová prohlásila, že reakce USA na invazi do Afghánistánu byla vzorem toho, čeho by američtí představitelé měli na Ukrajině dosáhnout. Podobnosti mezi těmito dvěma historickými případy jsou skutečně zarážející: nejpozoruhodnější je, že afghánská invaze z roku 1979 byla v té době široce vnímána jako nevyprovokovaný akt agrese, podobně jako je dnes vnímána invaze na Ukrajinu. Uvidíme, že tato tvrzení budou vyvrácena historickými záznamy. Byly to americké provokace, které spustily oba konflikty.

Sovětská invaze do Afghánistánu byla široce vykreslována jako hlavní hrozba pro západní bezpečnost, ale toto byl z velké části propagandistický vynález. Když se podíváme do záznamů odtajněných dokumentů od roku 1945 do konce 70. let, zjistíme, že

USA se o Afghánistán, který byl považován za strategické vnitrozemí kvůli své výjimečně členité geografii a nedostatečnému přístupu k moři, příliš nezajímaly. Zastřešující perspektiva USA byla vyjádřena v článku Wall Street Journal z roku 1973 nazvaným „Touží Rusové po Afghánistánu? Pokud ano, je těžké pochopit proč,“ je stručně řečeno. Článek dále charakterizoval Afghánistán jako „rozlehlou pouštní krajinu“. Dokument Rady národní bezpečnosti USA z roku 1974 říká: „Afghánistán pro nás nemá velký význam.“

Profesor Zbigniew Brzezinski z Kolumbijské univerzity během několika desetiletí rozsáhle publikoval o mezinárodních vztazích. Žádný z jeho akademických spisů neobsahoval žádnou významnou zmínku o Afghánistánu, který byl považován za velmi malou postavu v globální šachové hře studené války. Brzezinského pozdější domněnka, že Afghánistán byl strategicky důležitý pro západní bezpečnost, není potvrzena jeho vlastním výzkumem.

Afghánistán měl však pro SSSR strategický význam, protože obě země sdílely dlouhou hranici. V souladu s tím Sověti vytvořili rozsáhlý program hospodářské pomoci pro zemi. Sovětský svaz se navíc stal hlavním dodavatelem zbraní do země a afghánští důstojníci byli školeni na sovětských akademiích. Afghánská vláda prosazovala během studené války politiku oficiální neutrality, i když to fungovalo poněkud ve prospěch Sovětů. Sověti však neusilovali o vliv v afghánské vnitřní politice.

Akademická studie z roku 1967 dospěla k závěru: „Sovětská pomoc Afghánistánu byla nesmírně úspěšná... Dokonce i američtí představitelé stěží najdou nějaké zásadní nedostatky.“ moc (nebo to tak v té době vypadalo). Celkově postavení Afghánistánu v rané fázi studené války vyhovovalo oběma velmocím.

Stabilita země byla postupně podkopávána v 70. letech 20. století. Klíčovým spouštěčem byl pokus Nixonovy administrativy kompenzovat svou slabost ve vietnamské válce pokusem zpochybnit neutrální status Afghánistánu. V roce 1973 spolupracovala CIA s

iránskou a pákistánskou rozvědkou na vyvolání islamistického povstání proti afghánské vládě. Cílem bylo zastrašit afghánskou vládu a přimět ji ke zhoršení vztahů se SSSR. Tento zásah vedl k sérii zásahů „jako ty mně, já tobě“ obou supervelmocí, které zcela destabilizovaly zemi.

V roce 1979 byl Afghánistán zapleten do totální občanské války mezi neoblíbenou komunistickou vládou pod PDPA a řadou islamistických partyzánských sil kolektivně známých jako mudžahedíni. Odtajněné sovětské dokumenty vydané po skončení studené války ukazují, že SSSR poskytoval vojenskou podporu a výcvik svým afghánským komunistickým chráněncům. Nové dokumenty však také ukazují, že Sověti zpočátku neměli zájem vyslat do boje proti mudžahedínům vlastní armádu. Afghánští komunisté opakovaně žádali Sověty, aby vyslali do boje vlastní jednotky, ale SSSR tyto požadavky vždy odmítl.

Veřejně američtí analytici opakovaně tvrdili, že Sověti pokládají základy pro další agresí zaměřenou na obsazení oblasti Perského zálivu bohatého na ropu nebo teplovodního přístavu na pobřeží Indického oceánu. Tvrdilo se, že Afghánistán se měl stát útočištěm pro tyto další útoky. Dokumenty z bývalých sovětských archivů tyto názory nepodporují. Sovětští představitelé naopak projevili v první polovině roku 1979 značnou opatrnost a zdrženlivost a bránili se volání po zvýšené intervenci. Odtajněné dokumenty americké vlády od diplomatů umístěných v Afghánistánu v letech 1978 až 1979 také ukazují, že sovětští představitelé a představitelé východního bloku se aktivně snažili ukončit afghánskou občanskou válku politickými prostředky vytvořením širší vlády v Kábulu, aniž by byla vyžadována invaze zvenčí. Diskuse politbyra v březnu 1979, odhalené v odtajněném dokumentu, ukazují konsenzus na vysoké úrovni proti invazi.

Sovětské postoje začaly po zbytek roku 1979 přitvrzovat a postupně se obracely k invazi. Klíčovým faktorem ovlivňujícím změnu názoru Sovětů byla agresivní politika USA vedená prezidentem Jimmym

Carterem a jeho poradcem pro národní bezpečnost Brzezinskim. Na Brzezinského radu podepsal prezident 3. července „rozhodnutí“, kterým povoluje CIA poskytovat pomoc mudžahedínům, přičemž poprvé přímo zasáhla do konfliktu.

Přestože objem americké pomoci byl malý, jen několik set tisíc dolarů, a zdánlivě „nesmrtící“ svou povahou, stačilo to k rozdmýchávání sovětské paranoie. Americká intervence se shodovala se sovětskými obavami, že by DVPA mohla změnit stranu ve studené válce a uniknout sovětskému vlivu a vstoupit na západní oběžnou dráhu. Koncem prosince 1979 sovětská armáda dosadila v Afghánistánu novou loutkovou vládu a napadla zemi, kterou téměř deset let okupovala sovětskými jednotkami.

Americká pomoc mudžahedínům byla s největší pravděpodobností spouštěcím mechanismem pro rozhodnutí SSSR o invazi. Brzezinski sám odhalil poslední bod v roce 1998 v rozhovoru pro francouzský časopis *Le Nouvel Observateur*. Informace v tomto rozhovoru jsou tak úžasné, že zde poskytují podrobný překlad. Všimněte si, že pro zdůraznění důležitých bodů byla přidána kurzíva.

Otázka: Bývalý ředitel CIA Robert Gates ve svých pamětech uvedl, že americké zpravodajské služby začaly pomáhat mudžahedínům v Afghánistánu šest měsíců před sovětskou intervencí. Během této doby jste působil jako poradce prezidenta Cartera pro národní bezpečnost. Sehráli tedy v této věci klíčovou roli. Je to tak?

Brzezinski: Ano. Podle oficiální verze příběhu začala pomoc CIA mudžahedínům v roce 1980, po invazi sovětské armády do Afghánistánu 24. prosince 1979. Realita, dodnes přísně střežená, je ale zcela jiná: ve skutečnosti prezident Carter podepsal dohodu 3. července 1979 první směrnici o tajné pomoci odpůrcům prosovětského režimu v Kábulu. A ten samý den jsem napsal panu prezidentovi dopis, ve kterém jsem mu vysvětlil, že podle mého názoru by tato pomoc vyprovokovala sovětskou vojenskou intervenci.

Otázka: Navzdory tomuto riziku jste byl zastáncem této skryté akce. Ale možná jste si sám přál tento sovětský vstup do války a hledal jste způsob, jak jej vyvolat?

B: Nebylo to úplně tak. Netlačili jsme na Rusy, aby zasáhli, ale záměrně jsme zvýšili pravděpodobnost, že se to stane.

Když Sověti odůvodňovali svůj zásah tím, že chtějí bojovat proti tajné intervenci USA v Afghánistánu, nikdo jim nevěřil. Na tom však bylo zrunko pravdy. Dnes ničeho z toho nelitujete?

B: Litovat čeho? Tato tajná operace byl skvělý nápad. Výsledkem bylo, že byli Rusové vlákáni do afghánské pasti, a chcete, abych toho litoval? V den, kdy Sověti oficiálně překročili hranice, jsem prezidentu Carterovi v podstatě napsal: „Nyní máme příležitost dát SSSR jeho vietnamskou válku. Ve skutečnosti musela Moskva vést válku, která byla pro režim téměř deset netolerovatelná.“ let Konflikt, který vedl k demoralizaci a konečnému zhroucení sovětského impéria.

Q: A nelitujete toho, že podporujete islámský fundamentalismus, který dal zbraně a rady budoucím teroristům?

B: Co je důležitější ve světových dějinách? Taliban nebo rozpad sovětského impéria? Pár našťvaných muslimů nebo osvobození střední Evropy a konec studené války?

Ve výše uvedených prohlášeních Brzezinski otevřeně připustil, že američtí představitelé oklamali americkou veřejnost: popřeli, že by intervenovali v Afghánistánu před invazí v roce 1979, i když USA skutečně zasáhly.

Brzezinski provokaci potvrdil a uvedl, že americká pomoc mudžahedínům měla za cíl „urychlit sovětskou vojenskou intervenci“. Když francouzský novinář naléhal na tento bod – že USA úmyslně vyprovokovaly invazi – Brzezinski se trochu vyhnul („Nenaléhali jsme na Rusy, aby zasáhli“). Poté si okamžitě protiřečil a přiznal, že

„vědomě jsme zvýšili pravděpodobnost“ invaze, čímž naznačil, že ve skutečnosti přiměl Rusy, aby zasáhli. A pochlubil se, že američtí představitelé „nalákali Rusy do afghánské pastí“, což opět naznačilo záměrnou provokaci. A poté, co k invazi došlo, Brezinski vyjádřil uspokojení nad vyhlídkou „udělit SSSR vietnamskou válku“, čímž pomstí americké ponížení během chaotické evakuace ze Saigonu v roce 1975. Konečně je jasné, že prezident Carter se řídil doporučením Brezinského a zásah osobně povolil.

Brzezinskiho tvrzení z roku 1998 potvrdily další zdroje. V době invaze Brzezinského informoval jeho vojenský pobočník generálporučík William Odom. V reakci na brífink Brzezinski triumfálně zvedl pěst a zvolal, že Sověti „sebrali návnadu“ podle generála Odoma (jak později řekl historikovi Cambridgeské univerzity Jonathanu Haslamovi). Brezinski přiměl Sověty k invazi, záměrně je vyprovokoval.

A ve svých vlastních publikovaných pamětech Brzezinski vyjádřil pouze povrchní lítost nad invazí a zároveň vyjádřil potěšení nad tím, že sovětská agrese potvrdila jeho vlastní tvrdé názory a posílila jeho pozici v debatách o vnitřní politice Carterovy administrativy. Brzezinski také poznamenal, že to „pro [Cartera] představovalo příležitost prokázat svou skutečnou tvrdost. V lednu 1980, měsíc po invazi, Carterova veřejná popularita vzrostla na 58 procent, což je nejvyšší úroveň jeho posledních dvou let v úřadu. Prezident těžil z efektu „rally around the flag“, který je typický pro reakce veřejnosti na mezinárodní krize. Z pohledu Brzezinského nebyla invaze zcela negativním vývojem, protože jej a jeho šéfa postavila do dobrého světla. Prohlášení v Brzezinského memoárech a prohlášení generála Odoma se zdají být zcela v souladu s rozhovorem Nouvel Observateur z roku 1998, a tudíž poskytují dodatečné potvrzení.

Přesto tento rozhovor vyvolal ostrou veřejnou kritiku, zejména po teroristických útocích na Světové obchodní centrum a Pentagon 11. září 2001, které provedly skupiny napojené na protisovětskou křížovou výpravu vyprovokovanou Brzezinským. V této nové

atmosféře byly výroky New Observateur po roce 2001 trapné (zejména jeho prostořeký komentář o „některých našťvaných muslimech“). V rozhovoru pro Real News Network v roce 2010 – dvanáct let po původním rozhovoru – se Brzezinski distancoval od svých předchozích prohlášení a naznačil, že byl špatně citován.

Na Brzezinského popření rozhovoru z roku 1998 je třeba pohlížet se značným skepticismem. Vzhledem k veřejné kritice jeho předchozích prohlášení, která se zdála znevažovat mezinárodní terorismus, musíme v Brzezinského popírání uznat určitou míru vlastního zájmu. Není divu, že se Brzezinski po teroristických útocích al-Káidy snažil distancovat od takových prohlášení, která poškozovala jeho image ochránce bezpečnosti USA.

Nedávno se historik Conor Tobin také pokusil zdiskreditovat rozhovor Nouvel Observateur tím, že zaznamenal nepřesnost v názvu článku. Zdá se však, že to celkové věrohodnosti rozhovoru příliš neuškodí, protože názvy článků se obvykle přidávají až na konci výrobního procesu, často tak, aby se vešly do vyhrazeného prostoru pro tištěná vydání; často je píše spíše editor než původní autor. Mezi novináři je nadpis obecně považován za nejméně spolehlivou část článku. V hlavní části rozhovoru nebyly zjištěny žádné chyby. Je třeba také poznamenat, že Tobinova kritika je chybná, protože nezmiňuje komentáře generála Odoma, které podporují rozhovor Nouvel Observateur.

Celkově se snahy o diskreditaci tvrzení o americké provokaci zdají nepřesvědčivé a nelze pochybovat o tom, že Spojené státy invazi v roce 1979 skutečně vyprovokovaly. Carterova administrativa vlákala SSSR do „afghánské pasti“, jak řekl Brzezinski.

Sovětská invaze byla manažery zbrojního průmyslu přijata pozitivně. Viděli to jako příležitost ke zvýšení vojenského rozpočtu USA a ospravedlnění tohoto navýšení veřejnosti. „Pro dodavatele obrany jsou ve skutečnosti velmi dobré časy,“ řekl reportér Washington Post v reakci na prezidentovo rozhodnutí zvýšit vojenské výdaje.

Air Force Magazine, který má úzké vazby na letecký průmysl, vyjádřil optimismus, že invaze postaví zahraniční politiku USA „na cestu k nové důvěryhodnosti“. Časopis poukázal na důležitý historický precedens: „Invaze Severní Koreje na jih v roce 1950 vyvolala přezbrojení USA,“ s nadějným důsledkem, že invaze do Afghánistánu spustí další kolo přezbrojení a zvýší vojenské výdaje ve prospěch výrobců zbraní. Úvodník skončil závěrem, že invazí do Afghánistánu nás Sověti „mohou opět nechtěně zachránit před námi samotnými“.

Když se podíváme zpět na Brzezinského činy v roce 1979, nejpůsobivější je mimořádná bezohlednost, která stojí za jeho rozhodnutím vyvolat válku. Důsledky americké provokace byly velmi negativní: vedly k devítileté sovětské okupaci, po níž následovaly desítky let další války a nestability a strašlivému dopadu na afghánské obyvatelstvo. Mnoho Afghánců zpočátku uvítalo podporu USA pro partyzány mudžahedínů, kteří se stali největší operací CIA za studené války. Ale nakonec je tato štědrost omrzela, když si uvědomili, jak moc je CIA využila.

V roce 1990 publikoval New York Times Magazine článek nazvaný „Afghans: Now They Blame America.“ Nestabilita rozpoutaná v Afghánistánu také vyvolala nepokoje po studené válce v celosvětovém měřítku s teroristickými útoky v roce 2001, globální válkou. Teror a válka v Iráku.

Dnes, o 45 let později, můžeme vidět nápadné podobnosti mezi pádem Afghánistánu a ruskou invazí na Ukrajinu v roce 2022. Stejně jako Afghánistán byla invaze v roce 2022 nezákonná a zaslouží si odsouzení. Musíme ale také uznat, že invaze na Ukrajinu byla vyprovokována rozšířením NATO k ruským hranicím, navzdory předchozím slibům nerozšiřovat NATO.

Důkazy o provokaci v případě Ukrajiny jsou ohromující a potvrdil je dokonce i generální tajemník NATO Jens Stoltenberg, který ve veřejném projevu prohlásil: „Prezident Putin... šel do války, aby

zabránil NATO, více NATO, blíže ke svým hranicím. Opět platí, že jediným skutečným vítězem války byl americký a evropský vojensko-průmyslový komplex. A nakonec bude Ukrajina těmito událostmi zdevastována, stejně jako byl zdevastován Afghánistán. Zdá se, že historie se opakuje, protože jsme se nepoučili z předchozích chyb.

David Gibbs